

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

Լ.Գ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1960

◀ Հոկտեմբեր ▶

Թիւ 10

ԽՄԲԵԳՐԵԿԱՆ

ՉԱՐԻՔԷՆ ԾՆՈՂ ԲԱՐԻՔԸ

Չարիքէն շատ յաճախ բարիք կը ծնի, կ'ըսէ մեր փորձառու և իմաստուն ժողովուրդը, որուն բովանդակ պատմութիւնը շարք մըն է եղած իր վրայ խուժող շարիքներու, իսկ կեանքը՝ զերագոյն զինը, շարիքը բարիքի փոխող իր ճիզին և իմաստութիւնը կազմող մեծ սկզբունքին: Եթէ այս եղած չըլար կեանքին տիրապետող ճշմարտութիւնը, բարիքի փոխարէն շարիքը տիրապետած պիտի ըլլար և կայէններն ու ներոնները՝ սուրբերը մարդկութեան:

Ճիշդ է թէ երբեմն շատ սուղ գնած ենք այդ բարիքը, և անարդարութիւնները քառուած են մոխիրով ու արցունքով, ազատագրելու մեր մարմիններն ու հողին այս աշխարհի կեղերէն ու որդերէն, անցնելու կեանքի սովորական երևոյթներէն անդին՝ նոյնիսկ ուրիշ ցաւին ու անուապանքին երկարելով մեր ժպիտը, սփոփանքն ու քաղցրութիւնը:

Առանց վերոյիշեալ մեծ զգացումին և սկզբունքին, մեր պապերը պիտի չկրնային գիրենք ոտնակոխ հալածող աղէտներէն աչք բանալ, օղատագրելու զազանին ու մրիկին աստմունքէն իրենց ամէն բանէն վերը: Հոս, մեր այս արտայայտութիւններու ընթացքին, չենք ուզեր խօսիլ շարիքի զոյութեան և անոր բարոյական հասկացողութեան մասին, ոչ ալ դարբնու ընթացքին անոր շուրջը կազմուած կրօնական և իմաստասիրական ըմբռնումներու մասին: Միակ մտածումը զոր կ'ուզենք սեւեւել հոս այն է թէ՛ ինչպէս Ս. Գրքի և Աստուծոյ նախախնամութեանը մէջ, այնպէս ալ կեանքի տօրեայ ընթացքին, շարիքը միշտ բարիքի կը փոխուի:

Այն ատեն միայն շարիքը կը զործէ իր աւերը, երբ չենք կրնար փոխել զայն բարիքի. երբ պարտուած ենք մեր հողին և գոհեր ենք մեր մարմնի մտածումին և ենթակայ յոռի միտումներու, որոնք կուզան մեր ներսէն, որոնք կրնան պարտադրուիլ մեզի նաև գուրսէն, շահագործելով մեր մակապատուութիւնը, ինչպէս նաև մեր արջառային բնապղնները:

Մեր պապերը տարբեր էին մեզմէ. անոնց հողիներուն խորը կ'ապրէին բարութեան ուժեր, որոնցմով անոնք կրնային զիմաւորել շարիքին տիեզերքները: Բարի նայուածք մը շատ յաճախ մէկդի կրնայ հրել ծովը շարիքին:

կաթիլ մը գուժ կրնայ լեռները հայեցնել, ինչպէս գոյգ մը բառեր, սուրբ չբրթներէ արձակուած, կրնան մեռելները ետ բերել զերեզմանէն:

Անշուշտ թէ չարիքն ու խէթը միշտ ծածկուած կան արդարութեան պատմուճանին ներքեւ, սակայն անոնց ճակատագիրն է ըլլալ անցաւոր: Բնաւ ճիշդ չէ այն մտածումը թէ արդարութիւնն ու բարին և չարիքն ու անիրաւութիւնը եղբարական շրջանակի մը պատահականքներն են, զսեհիկ կերպով իրարու յաջորդող, կամ տիեզերական իրադարձութեանց երկու բեռները, որոնցմէ կախուած կը մնան երկինքն ու երկիրը, այսինքն մարդն ու Աստուած: Չարիքը երբեք չի կրնար յալթապանծ ըլլալ, որքան ատեն մարդոց հոգիները դիտեն առաջնորդուիլ աստուածային տեսիլներու ոսկի աստղէն: Այլապէս մենք բոլորս այս անցաւոր աշխարհի խաւարին մէջ պիտի նմանէինք մանուկներու, որոնք անկապտեր, իրարու կ'ընդհարին, զուրկ առաջնորդութեան լոյսէն՝ որ խիզճն է մարդուն:

Իր մտատկապին նուիրուած մարդը որչափ վստահ ըլլայ իր բարեխիղճ ընթացքին համար, այնքան աւելի պէտք կը զգայ իրեններու բարեացակամութեան և օժանդակութեան: Աւելին՝ ներքնապէս պարտի համոզուելի թէ առանց վերին և զերագոյն օժանդակութեան մը լոյսին, չի կրնար ունենալ պայծառատես և արդարամիտ կարելի իմաստութիւնը, որ պիտի վարէ իր քայլերը ներքին բերումներու և արտաքին միջոցներու մարտէն պատրած թոհուրոտին մէջ, որ մարդուն կեանքն է ինքնին:

Խիզճը Աստուծոյ ներկայութիւնն է մարդուն մէջ, կ'ըսէ մեծ բանաստեղծը. ան ամենէն աւելի կրնայ ուղղութեան ենթարկել մարդկային բարոյականը: Գազանը իր որսը պատռելէն յետոյ, կրնայ անխիղրտ քնանալ անոր արեան ճապաղիքին մէջ. սակայն իր անուան արժանի եզող մարդուն համար, անհար է որ չզգայ այս տխուր արարքին գիտակցութիւնը: Ամէն զգացական վիճակ կրնայ վրիպիլ մարդուն մէջ, եթէ չտիրապետուի իմացականութեամբ և շողղուի բանականութեան լոյսէն: Մաքուր սրտի սէր մարդը երբ ունենայ նաև արթուն միտք, կը դառնայ խղճամիտ և ի վիճակի կ'ըլլայ սանձահարելու իր զգացումներուն թափը, ուղղելով զանոնք գէպի բարի և պարկեշտ նպատակի մը արդիւնաւորումը:

Միջին դարու գիտնականներն ու քրիստոնէները զբաւուած էին տարօրինակ երազէ մը, որ նպատակ ունէր կարգ մը անձեւ և հասարակ նրթեր ոսկիի վերածելու, հրաշագործ արլէմիով: Անոնք աիւ ու զիշեր իրարու խառնած, առանձնացած իրենց փորձասեղաններու ետին, յալթահարելով կեանքի բոլոր պահանջներն ու դժուարութիւնները, կը ճգնէին այդ հրաշալի գիւտին իրազորմանը համար: Սակայն մարդկութեան ճշմարիտ արլէմին, իմաստասիրական քարին գիտութիւնը, չարիքը բարիքի փոխելն է:

Եթէ նկատի ունենանք մարդոց իրարու նկատմամբ ունեցած թշնամութիւններէն ծագած չարիքները, քննադատութիւն, զրպարտութիւն, սխալ դատումներ, անբարեացակամութիւն, ատելութիւն, նենգութիւն, սխ և նման չար զգացումներ, որոնք կեանքին զարշահոտ արբիւսը կը կազմեն, այս բոլորը ունին իրենց մէջ ոսկիի զանակներ և ճշմարտութեան լոյսեր: Մենք շատ բան կրնանք

սովորի մեր թշնամիներէն և մեզի եղած վերագրումներէն: Առանց Մամուլի ազատութեան, օրինակի համար, առանց քննադատութեան, առանց նոյնիսկ թշնամական արարքի, ընկերութիւնը, պետութիւնն ու Եկեղեցին կրնան եսապաշտութեան, թմրութեան և անզգածութեան ենթարկուիլ: Թշնամիները շատ յաճախ ամենամեծ բարեբարներ են: Որքան ճիշդ է Աւետարանի այն խօսքը թէ՞ «Վայ ձեզ եթէ ամենայն մարդիկ բարի ասիցեն զձե՛ն»: Գետի մը ընթացքին առջև դիգուած արգելքները կը բարձրացնեն անոր հոսանքը և աւելի ուժեղ և պտտկառելի կ'ընեն զայն: Եթէ չըլլային Գողգոթայի անէծքներն ու ծանականքը, մարդկութիւնը պիտի չկրնար լսել երկիրն ու երկիրը իրարու խառնող այն վսեմ հառաչանքը թէ «Հայր, թո՛ղ դոցա, զի ոչ զհասն զինչ գործեն»:

Իսկ մեր սխալներէն ծնած չարիքները կրնանք բարիքի վերածել զըղջուտով միայն: Պէտք չէ խորհիք անշուշտ թէ կամովին և զիտակցութեամբ գործուած մեղքերը կ'արդարանան օրովհետև երջանիկ հետևանքներու կրնան տանիլ մարդը, ինչպէս կ'ուզէր ըսել Եկեղեցիի մեծ բարեկարգիչ մը, իր մէկ բարեկամին գրած նամակին մէջ, թէ մեղք գործէ, որպէսզի կարենաս փրկուիլ: Սուրբանական է խօսքը «որ զՀոգին Սուրբ հայհոյեսցէ, մի՛ թողիք նմա»:

Զլլումնն ու անդրադարձը անհրաժեշտ պայմաններ են որ Աստուած իր թոյլատրած չարիքէն բարութեան պտուղներ հասցնէ: Այսպէ՛ս է՝ որ Դաւթի երեքմի զեղծ շրթներէն դուրս թռան զղլումի այն սրտառուչ աւաչները, որոնք տիեզերական գրականութեան զոհար Սողոմոնները կը կազմեն: Այսպէս է որ Եկեղեցւոյ հալածիչ Տարսնացի Սողոմի հոգիին մէջ պիտի յօրինուէր շնորհաց վարդապետութեան մեծավայելուչ գեղեցկութիւնը: Բոլոր մեծ հոգիները, անոնք ըլլան օրէնսդիրներ կամ մարգարէներ և կամ բարեբարներ մարդկութեան, շարութեան զոհեր եղած են: Աստուածային այս մեծ ծրագրէն ու նախախնամութենէն գերծ չմնաց նոյնիսկ Աստուածորդին, որուն դէմ գործուած չարիքով պայմանաւորուեցաւ մարդկութեան փրկութիւնը:

Ոչինչ կը շահուի անզիտակցութենէն, ինքնարդարացումէն և ուրացումէն: Չարիքը, ըլլայ անիկա անձնական կամ ընկերային, բարոյական կամ Փիզիքական, Եկեղեցիին մէջ կամ պետութեան, միշտ լուրջ պարտգայ մըն է, և կարևոր է գիտնալ թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ անոր հետ, զայն բարիքի կարենալ փոխելու համար: Բոլոր չարիքներն ու փորձութիւնները կեանքին մէջ ունին իրենց բարիքը. կարևորը զանոնք ճիշդ կերպով գիմատորելն է, սրունելով անոնց ետև կեցող լոյսը, այսպէս չարիքէն միայն չարիք կրնայ ծնիլ: Եթէ չենք կրնար վերանորոգել անցեալը, կրնանք մեր հոգիին մէջ պահել անոր դառն պտուղները և անոնցմէ պատրաստել քաղցրութեան զինին, որ ուրիշ բան չէ՞ բաց անպարտելի սէրը և բաղձանքը արդարութեան և ճշմարտութեան, որոնց մէջ կը ջնջուին մարդկային բոլոր թշուառամտութիւնները և կը նորոգուին յոյսն ու հաւատքը բարիին:

Պէտք չէ պատրանքներու վրայ առապատ բռնալ. ըլլանք արդար, տեսնելու չափ գործուած չարիքը և աշխատինք անոր շիջուցման, այսպէս կը վերածուինք շարութեան հսկայ սակառններու, կամ թթուած դիմիտի տիկերու, պայթելու պատրաստ: Ըլլանք արդար և ներուղ իրարու և աշխատինք սրբազան

այս հաստատութեանը համար, որ վեր է մարդերէն և անոնց տրաւում յաւակնութիւններէն:

Ոմանք կրնան բարոյիկ և վերացական նկատել այս խօսքերը, հինցած քարոզի մը յանկերգը զուցէ, որ ոչինչ ունի ըսելիք ռիսի և աստիութեան օլին մէջ՝ այլևս ինկած հոգիներուն, սակայն ճշմարտութիւնը չի դադրիր ճշմարտութիւն ըլլալէ: Իրողութիւն է որ մենք մեր մէջն ու շուրջը ունինք տակաւին մարդիկ, որոնք իրենց մեղքերն ու թշուառամտութիւնները բարձ ըրած, իրենց վազուան անուշիկ երազներով կը քնանան ու կ'արթնան, սպասելով նոր գալիքներու և ըլլալիքներու... Անոնց մեղապարտ մտածումն ու ակնկալութիւնը պիտի բաւէր բարացուցիչու այս մարդոց մտածելու կերպն ու բարոյականը: Իրենք իրենցմէ յուսահատած այս ուրբերութիւնները, բարիքը չարիքի կը վերածեն ամէն օր, բայց այս միայն իրենց համար:

Ճիշդ է թէ թունդարաւիչ և ապօրէն տարաքներու հեղինակները ստացան իրենց արժանի պատիժը այս երկրի արդարութենէն, բայց մեր միամիտ ու բարի ժողովուրդը տակաւին կը շարունակէ լսել անոնց եղջերուաքաղային հէքեաթները և զոգնիկ զրպարտութիւնները: Հանրային զգացումը մոլորեցնող այս խաբեբաները անշուշտ պիտի գտնեն իրենց պատիժը նաև մեր սզգային խրճմբտանքին և դատաստանին առջև, երբ սպառի իրենց սուտերու զինամթերքը, կամ, աւելի ճիշդ, երբ մարդիկ հիասթափած՝ դադրին զիրենք մտիկ ընելէ: Որովհետև լոկ անձնական և տխուր հաշիւներով գործող մարդոց յաջողութիւնը ժամանակաւոր է. այդպիսիներու խօսքերը շարութեան պատանէջներու ետև պատանանած հայհուջներ են լոկ, մօրացած ճահիճներէ ցայտած կեղտեր, որոնց մարդ պիտի պժգար դառնալ և քար նետել արձակուած ցեխին կողմը: Եւ արդարև, այս է եղած ցարդ մեր վերաբերմունքը այդ մարդոց դէմ, հակառակ որ անոնք տակաւին կը շարունակեն հրապարակը ողողել իրենց պոչաւոր սուտերով և իրենց նայող միամիտներ քաջալերել սին յոյսերով: Անպատասպար զրպարտութեան այս յամառ և յիմար ողին այլևս սրուեստ դարձեր է կարծես կարգ մը թնճկոտած միտքերու համար: Մարդ կը զարմանայ թէ այս մարդիկ ի՞նչպէս կրնան ծածկել ստեղծութիւնները և տարածել սուտ ու խաբէութիւն, առանց դոյզն խղճահարութեան և ամօթի զգացումին, որքան ալ որ ախտածէտ եղած ըլլան իրենց հոգիները:

Ամենէն ուշագրաւ պարագան այն է, որ մութին մէջէն դաւող այս մարդիկ քաջութիւնը չունին հրապարակաւ ընելու իրենց մեղադրանքները. անոնք չեն համարձակիր խաւարէն, որ իրենց հոգիին միակ մթնոլորտն է, դուրս գալ, յայտարարելու իրենց ըսիլիքը լոյսին մէջ, ի լուր բոլորին. չեն կրնար ընել ասիկա, որովհետև շարագործները կը վախնան լոյսէն: Միևս կ'օրմէն սակայն, հարիւրաւորներու գրուած իրենց նամակներուն մէջ, դաւի և զրպարտութեան այս ասպետները չեն խղճահարի թելադրել ու խոստանալ բաներ իրենց խելակորոյս հետևորդներուն, որոնք մարդկային զգացումէ գուրկ հոգիներու միայն յատուկ են: Հակառակ այս տխուր իրողութիւններուն, մենք կը հաւատանք թէ այս բոլոր չարիքներէն միայն բարիք կրնայ ծնիլ այս դարաւոր ու նուիրական հաստատութեանը համար, որուն վերաբերմամբ չենք կրնար ուզել անշուշտ որ պղտորի մեր ժողովուրդին բարի միամտութիւնը:

Այս բոլորէն աւելի՝ մեզի համար ցաւազին է մտածել թէ կը գտնուին տակաւին ազգային Հաստատութիւններ և Մարմիններ, որոնք ոչ միայն լայն կը բանան իրենց ականջները այս զրպարտիչներու ըսածներուն և թելադրութիւններուն, այլ մանաւանդ կը յօժարին հիւրընկալել զրպարտութիւնն ու դաւը իրենց հոգիներէն ներս, որոնց փեղկերը իրենց ծխնինքրուն վրայ թուլցած, պատրաստ են շարժելու որևէ կողմէ փշած քամիի շունչին. տակաւին՝ անհիմն բայց տարիներէ ի վեր կրկնուած ճայրոտ պատրոյզէն թափած ալօտ լոյսին տակ և մուխին ընդմէջէն, տեսութիւններ ճախարակել՝ պատճառներու և արդիւնքներու հետախուզութեամբ . . ., առանց քննութեան ենթարկելու ըսուածներուն ստուգութիւնը: Թող ներուի մեզի բսել թէ մեր հանրային կարգ մը Հաստատութիւններու այս կեցուածքը վիրաւորիչ կը նկատենք այս դարաւոր նուիրապետութեան նկատմամբ, որուն իմաստն ուղերը անձերով պայմանաւորելու առարքը հաւասար է նուազագոյն՝ անգիտակցութեան և առաւելագոյն՝ դաւաճանութեան:

Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռը միշտ պահած է և կը պահէ իր տարօրէն ամուր կշիռը հայ ժողովուրդի սրտին ինչպէս մտքին վրայ, մնալով մեր արտասահմանի կրօնական նուիրապետութեանց և հանրային կազմակերպութեանց մէջ ամենէն սերտ և կենդանի կուռանը:

Հայ Երուսաղէմի բուն կոչումն է եղած, դարերէ ի վեր, Ս. Երկրի մէջ Հայց. Եկեղեցւոյ պատկանած Սրբավայրերու պահպանութեան գործը՝ միջազգային քրիստոնէութեան այս ոստանին մէջ, և անոր անունն ու պատիւը պահպանել այն բարձրութեան վրայ՝ ուր մեր պատուական նախնիք այնքան սքանչելի իմաստութեամբ կրցած են հանել, երբեմն ի զին անհնարին զոհողութեանց և արեան:

Բոլոր անոնք որ կը նային ազգային և կրօնական այս ժառանգութեանը, պարտաւոր են, իբրև հայ և քրիստոնեայ, յարգել Երուսաղէմի սրբազան հանգամանքն ու իրուունքը, մեր նախնիքներէն մեզի ժառանգ մնացած, որոնք ոչ միայն անձնուէր և տաժանազին ճիգերու կը կարօտին, այլ կը պահանջեն նիւթական միջոցներ, պահպանել կարենալու համար իր գոյութիւնը անշեղ և աննահանջ կերպով:

Անհրաժեշտ կը նկատենք հոս անգամ մը ևս յայտարարել թէ Երուսաղէմի Աթոռը սեփականութիւնն է ազգին, իսկ մենք նուաստ սպասաւորներն ու զինուորները մեր Եկեղեցւոյ դարաւոր իրաւունքներուն և պահպանները անոր սրբութեանց: Եթէ շեքը կրնար ընել ամէն ինչ, կ'ընենք սակոյն մեր կարելին, պահելու և պահպանելու համար ազգին այս ժառանգութիւնը:

Հայ ժողովուրդը թոյլ պիտի տա՞յ որ անշքանայ դարաւոր զոհողութեանց զինը եղող այս ժառանգութիւնը, որ վտանգուին արիւնով գնուած իրաւունքները միջազգային այս ոստանին մէջ, որ մթազնի ցեղին խղճմտանքը հարցականներ՝ որոնք շուարուով կը մասնեն այս Աթոռին նուաստ պահպանները: Մենք շեքը կրնար մտածել որ մեր ժողովուրդի զիտակից տարրը և զայն զրլաւորող Մարմինները կրնան թոյլ տալ որ գործուի այս աղէտը, այս անգամ մեր իսկ անտարբերութեանը ընդմէջէն: